

РОЗВИТОК ТИПОЛОГІЧНИХ РІВНІВ КЛАСИФІКАЦІЇ ЛІСІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІСОТИПОЛОГІЧНОЇ ШКОЛИ

**Ю.В. Плугатар, доктор сільськогосподарських наук
НБС-ННЦ НААН України**

Продемонстровано розвиток типологічних рівнів класифікації лісів Української лісотипологічної школи, на підставі загальної характеристики типологічної структури лісів Криму запропоновано категорії лісової типології та підхід до визначення типів лісу на підставі нової екологічної сітки, подано визначення таксону «лісотипологічна область», уточнено лісотипологічне районування України.

Лісова типологія, тип лісу, екотоп, типотвірна порода.

Лісова типологія є теоретичною основою лісознавства та лісівництва, класифікації лісів і лісових територій, управління лісовими ресурсами [22, 28]. Лісову типологію вивчають багато наукових шкіл і центрів, дослідження яких склали основу системи знань про ліс. Серед них варто виділити широко відомі класифікації: франко-швейцарська еколого-флористична Й. Браун-Бланке; цюрихівська еколого-фізіономічна Г. Гамса-Г. Мойзеля; німецька еколого-фізіономічна О. Друде; австрійська фітосоціологічна Е. Айхінгера; шведська структурна Г. Е. Дю-Ріе; фінська структурно-фізіономічна А. Каяндера; англо-американська еколого-динамічна Ф. Клементса; російська еколого-фітоценологічна В.Н. Сукачова; еколого-динамічна Б.А. Івашкевича-Б.П. Колесникова; українська лісівничо-екологічна П.С. Погребняка-Д.В. Воробйова тощо [7, 23, 28].

Формування української лісової типології започатковано ученням Г.Ф. Морозова [13], дослідженнями П.П. Серебреникова, А.А. Крюденера [8], Г.М. Висоцького [5], Є.В. Алексєєва [1] і розвинено у наукових розробках Д.В. Воробйова [3, 4], П.С. Погребняка, П.С. Пастернака [17], Б.Ф. Остапенка [13–16], О.С. Мігунової [10], І.П. Федця, М.С. Улановського [15, 16], П.П. Посохова [24, 25] та ін.

На практиці лісова типологія виконує функцію інструменту щодо систематизації та узгодженого застосування лісогосподарських заходів із забезпеченням збалансованого використання ресурсів лісу. Завдяки лісотипологічному підходу можна максимально наблизити системи лісогосподарського господарювання до природного розвитку деревостанів, використовувати лісові ресурси, не порушуючи стійкості багатовікового життєвого циклу сукцесійних змін лісових формацій [22].

Лісогосподарські заходи сприяють прискоренню природних процесів розвитку та відновленню лісових ресурсів після їх використання, антропогенного чи стихійного порушення. Саме тому, розвиваючи лісотипологічний напрям, ми прагнемо відшукати простий та коректний, зручний для

практичного застосування й, водночас, доволі чіткий і узагальнюючий для наукового аналізу, побудований на принципах української школи лісової типології з урахуванням історично-лісівничого досвіду способів визначення типу лісу, його складових і напрямів загального лісотипологічного удосконалення управління лісами України на засадах сталого розвитку.

Мета дослідження – проаналізувати розвиток типологічних рівнів класифікації лісів Української лісотипологічної школи.

Матеріали і методика досліджень. Категорії лісової типології та підхід до визначення типів лісу на основі нової екологічної сітки встановлювали на підставі загальної характеристики типологічної структури лісів Криму.

Результати дослідження та їх обговорення. Аналіз динаміки лісотипологічної ситуації в Криму за останні сорок років (з 1967 по 2007 рр.) свідчить про значні зміни як на рівні екологічних сіток (вони загалом погіршились), так і типів лісу (змінилась їх загальна кількість, частина виділених раніше зникла, з'явилися нові) [22]. Існуючі теоретичні принципи та чинна система виділення лісотипологічних таксонів потребують доопрацювання. Саме тому, розвиваючи лісотипологічний напрям управління лісами, ми пропонуємо новий спосіб визначення типу лісу і його складових. Він ґрунтується на лісотипологічних принципах української школи (Погребняк П.С., 1931, 1955; Воробйов Д.В., 1953, 1967; Остапенко Б.Ф., 1997, 1999; Посохов П.П., 1969, 1972; Мігунова О.С., 1993, 2000) та засадах сталого розвитку (рис. 1).

Воробйов Д.В. [3; с. 18] так визначив класифікаційні одиниці лісової типології:

«... Тип деревостану (тип насадження) – найдрібніша класифікаційна одиниця лісової типології. Він об'єднує насадження, однакові за складом деревного ярусу за однорідних умов місцезростання.

Тип лісу є найважливішою класифікаційною одиницею. Він об'єднує лісові ділянки, зайняті одним корінним типом деревостану, всіма похідними від нього типами деревостану і асоціаціями, характеризується певними однорідними умовами місцезростання і певним складом (асортиментом) порід, які беруть участь у формуванні насадження.

Тип лісової ділянки, або едатопа (тип місцезростання, умови місцезростання), об'єднує кліматичні, географічні, ареогенетично розміщені типи лісу, подібні за родючістю ґрунту. В різних географічних районах ми можемо мати подібні за ґрунтовою родючістю умови місцезростання, хоча ділянки, які до них належать, будуть зайняті іншими породами і тому будуть належати до різних типів лісу.

Про подібність умов місцезростання ми судимо, насамперед, за рослинністю, кожний вид якої має доволі конкретні екологічні особливості ступеня вимог до вологи, ґрунту, світла і тепла».

У попередніх працях [18–22, 23, 28] було обґрунтовано наше розуміння основних лісотипологічних таксонів, суть яких можна сформулювати так:

Типотвірна (або типотворювальна) лісова порода – деревна порода, що формує типи лісу в межах її природного ареалу, тобто в едафо-кліматичних умовах її екологічної ніші.

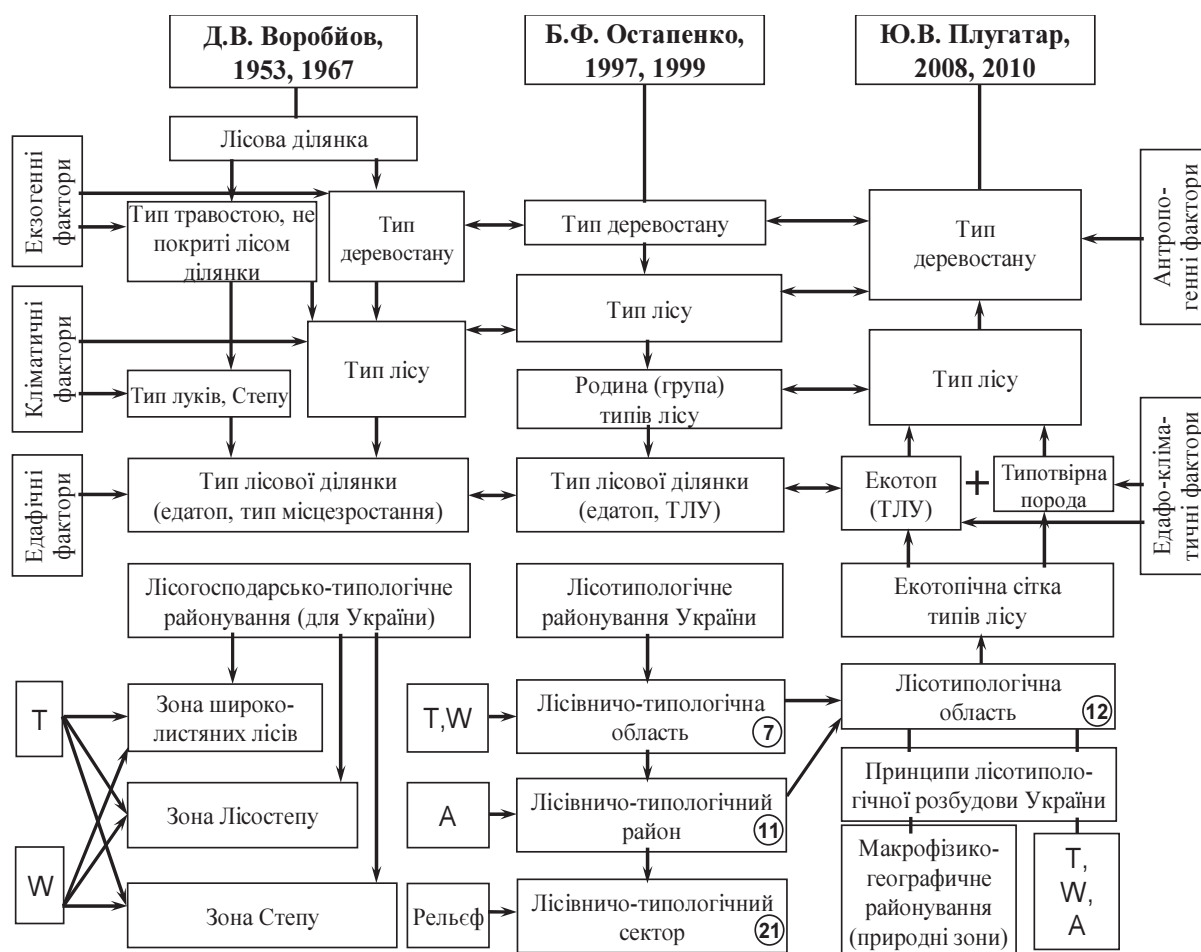

Рис. 1. Структурна схема розвитку типологічних рівнів класифікації лісів Української лісотипологічної школи:

T – сума позитивних місячних температур (сума тепла); W – показник вологості клімату (за Воробйовим Д.В. [3]); A – показник континентальності, за який береться різниця між температурою найтеплішого і найхолоднішого місяців; 7, 11, 21, 12 – кількість виділених одиниць (лісівничо-типологічних областей, районів, секторів, лісотипологічних областей)

Тип деревостану – сукупність однакових за породним складом деревостанів одного типу лісу.

Тип лісу – сукупність типів деревостанів певної деревної породи в однорідних лісорослинних умовах.

Тип лісорослинних умов (екотоп) – сукупність однорідних за гігро-трофо-кліматичними (екологічними) умовами ділянок певних типів лісу в лісотипологічній області.

Лісотипологічна область – територія в межах природної зони з певним діапазоном значень показників тепла (T), вологості (W) та континентальності (A) або різко вираженими висотними особливостями, що об'єднує властиві їй типи лісорослинних умов (екотопи), типи лісу певних типотвірних порід і типи їх деревостанів.

Запропоноване визначення типу лісу узгоджується з такими типологічними формулами: A₁-Скр, В₀-Дп, С₂-Дс, D₃-Бк і т.д. За цим підходом, лісотипологічні рівні мають такий вигляд. *Приклад 1:* дуже суха фісташково-

грабинникова судіброва з дубом пухнастим С₀-фст-грДп (тип деревостану) в дуже сухій судіброві С₀-Дп (тип лісу) в дуже сухому сугруді С₀ (тип лісорослинних умов) Гірського Криму (лісотипологічна область) України. *Приклад 2:* свіжий буково-чорнососновий субір В₂-бкСкр (тип деревостану) у свіжому чорнососновому суборі В₂-Скр (тип лісу) свіжого субору В₂ (тип лісорослинних умов) Гірського Криму.

Запропонована схема ґрунтується на методі Д.В. Воробйова щодо визначення лісотипологічних таксонів: екотоп (тип лісорослинних умов) необхідно визначати за екологічним аналізом списку рослин-індикаторів, а тип лісу – за головною у лісотипологічному (екологічному) аспекті породою.

Загальноновизнано, що основою української лісової типології є едафо-кліматична сітка Погребняка–Воробйова, за якою визначають тип клімату та тип лісорослинних умов. Проте, на наш погляд, вона потребує біотичного складника – типотвірної породи, яка, власне, і формує типи лісу.

Систематизуючи запропоновані шифри типів лісорослинних умов і типів лісу й використовуючи як основу класифікаційну (едафічну) сітку Погребняка–Воробйова, отримуємо екотопічну сітку типів лісу Гірського Криму (табл. 1). У кожному трофотопі окремим стовбцем виділено типотвірні лісові породи.

1. Екотопічна сітка типів лісу Гірського Криму

Трофотопи	ТП*	Гігротопи					
		0	1	2	3	4	5
А	Скр	А ₁ -Скр					
	Сгч	А ₂ -Сгч					
В	Ялв	В ₀ -Ялв	В ₁ -Ялв				
	Скр	В ₀ -Скр	В ₁ -Скр	В ₂ -Скр			
	Сгч	В ₀ -Сгч	В ₁ -Сгч	В ₂ -Сгч			
	Сст	В ₀ -Сст	В ₁ -Сст				
	Дп	В ₀ -Дп	В ₁ -Дп				
	Дс	В ₀ -Дс	В ₁ -Дс				
	Бк		В ₁ -Бк	В ₂ -Бк			
С	Ялв	С ₀ -Ялв	С ₁ -Ялв				
	Скр	С ₀ -Скр	С ₁ -Скр	С ₂ -Скр			
	Сгч	С ₀ -Сгч	С ₁ -Сгч	С ₂ -Сгч			
	Сст	С ₀ -Сст	С ₁ -Сст				
	Дп	С ₀ -Дп	С ₁ -Дп	С ₂ -Дп			
	Дс	С ₀ -Дс	С ₁ -Дс	С ₂ -Дс			С ₃ -Дс
	Бк		С ₁ -Бк	С ₂ -Бк			
D	Скр	D ₀ -Скр	D ₁ -Скр	D ₂ -Скр			
	Сгч		D ₁ -Сгч	D ₂ -Сгч			
	Дп	D ₀ -Дп	D ₁ -Дп	D ₂ -Дп			
	Дс		D ₁ -Дс	D ₂ -Дс			
	Бк		D ₁ -Бк	D ₂ -Бк			D ₃ -Бк

*ТП – типотвірні лісові породи; не враховано типи лісу, виділені на незначній площі (менше 0,1% від площі, зайнятої відповідною породою)

У запропонованій екотопічній таблиці визначено трофотопні й гігротопні межі поширення кожної типотвірної породи у певній лісотипологічній

області. У межах різних типів лісу формується різна кількість типів деревостану (табл. 2), наприклад:

V₀-Скр, дуже сухий чорнососновий субір – один тип лісу і один тип деревостану;

V₁-Ялв, сухий ялівцевий субір – два типи деревостану: V₁-дпЯлв (сухий дубово-ялівцевий субір) та V₁-фстЯлв (сухий фісташково-ялівцевий субір);

2. Екотопи, типи лісу та типи деревостану Гірського Криму

Еко-топ	Формула типу лісу	Формула типу деревостану	Еко-топ	Формула типу лісу	Формула типу деревостану	Еко-топ	Формула типу лісу	Формула типу деревостану
A ₁	A ₁ -Скр	A ₁ -Скр			C ₀ -ялвДп			C ₂ -гБк
A ₂	A ₂ -Сгч	A ₂ -Сгч ^{стп}			C ₀ -фстДп	C ₃	C ₃ -Дс	C ₃ -Дс
V ₀	V ₀ -Ялв	V ₀ -дпЯлв			C ₀ -скрДп		D ₀ -Скр	D ₀ -Скр
	V ₀ -Скр	V ₀ -Скр	C ₁	C ₀ -Дс C ₁ -Ялв	C ₀ -гбДс C ₁ -ялчЯлв	D ₀	D ₀ -Дп	D ₀ -скДп D ₀ -фстДп
	V ₀ -Сгч	V ₀ -Сгч			C ₁ -ялвСкр		D ₁ -Скр	D ₁ -Скр
	V ₀ -Сст	V ₀ -Сст		C ₁ -Скр	C ₁ -Скр		D ₁ -Сгч	D ₁ -Скр ^{стп}
	V ₀ -Дп	V ₀ -гбДп			C ₁ -дсСкр		D ₁ -Сгч	D ₁ -Сгч
		V ₀ -ялвДп		C ₁ -Сст	C ₁ -ялвСст		D ₁ -Дп	D ₁ -ялвДп
	V ₀ -Дс	V ₀ -гбДс		C ₁ -Сгч	C ₁ -дс-скрСгч	D ₁		D ₁ -гбДп
V ₁	V ₁ -Ялв	V ₁ -дпЯлв		C ₁ -Дп	C ₁ -ялвДп			D ₁ -гбДс
		V ₁ -фстЯлв			C ₁ -скрДп		D ₁ -Дс	D ₁ -кп-брДс
	V ₁ -Скр	V ₁ -ялвСкр		C ₁ -Дс	C ₁ -кДс			D ₁ -гДс
		V ₁ -Скр			C ₁ -гбДс			D ₁ -я-гДс
	V ₁ -Сгч	V ₁ -дс-скрСгч		C ₁ -Бк	C ₁ -гБк		D ₁ -Бк	D ₁ -гБк
	V ₁ -Сст	V ₁ -Сст	C ₂	C ₂ -Скр	C ₂ -Скр	D ₂	D ₂ -Скр	D ₂ -бкСкр
	V ₁ -Дп	V ₁ -ялв-гбДп			C ₂ -бкСкр			D ₂ -Скр ^{стп}
	V ₁ -Дс	V ₁ -гбДс		C ₂ -Сгч	C ₂ -скрСгч		D ₂ -Сгч	D ₂ -Сгч
	V ₁ -Бк	V ₁ -гбБк			C ₂ -Сгч ^{стп}		D ₂ -Дп	D ₂ -кп-грДп
V ₂	V ₂ -Сгч	V ₂ -Сгч ^{стп}			C ₂ -гбДп			D ₂ -гбДс
		V ₂ -дс-скрСгч		C ₂ -Дп	C ₂ -ялв-скрДп			D ₂ -гДс
	V ₂ -Скр	V ₂ -бкСкр			C ₂ -гбДс		D ₂ -Дс	D ₂ -бк-гДс
	V ₂ -Бк	V ₂ -гбБк			C ₂ -гДс			D ₂ -яДс
C ₀	C ₀ -Ялв	C ₀ -дпЯлв		C ₂ -Дс	C ₂ -бк-гДс			D ₂ -кп-брДс
	C ₀ -Скр	C ₀ -Скр			C ₂ -г-скрДс			D ₂ -Дс ^я
		C ₀ -ялвСкр			C ₂ -скр-сгчДс			D ₂ -дс-гБк
	C ₀ -Сгч	C ₀ -Сгч			C ₂ -дс-гБк		D ₂ -Бк	D ₂ -гБк
	C ₀ -Сст	C ₀ -Сст		C ₂ -Бк	C ₂ -скрБк			D ₂ -Бк ^я
	C ₀ -Дп	C ₀ -фст-гбДп			C ₂ -скр-сгчБк	D ₃	D ₃ -Бк	D ₃ -гБк

C₂-Бк, свіжа субучина – чотири типи деревостану: C₂-дс-гБк (свіжа дубово-грабова субучина), C₂-скрБк (свіжа чорнососнова субучина), C₂-скр-сгчБк (свіжа змішано-соснова субучина) та C₂-гБк (свіжа грабова субучина);

D₂-Дс, свіжа діброва з дубом скельним – шість типів деревостану: D₂-гбДс (свіжа грабинникова діброва з дубом скельним), D₂-гДс (свіжа грабова діброва з дубом скельним), D₂-бк-гДс (свіжа буково-грабова діброва з дубом скельним), D₂-яДс (свіжа ясенева діброва з дубом скельним), D₂-кп-брДс (свіжа кленово-берестова діброва з дубом скельним), D₂-Дс^я (свіжа приайлинська діброва з дубом скельним).

Запропонована екологічна сітка є відкритою для удосконалення системою, здатною адекватніше, ніж чинна система відображати існуючу динаміку типів лісу у часі і просторі внаслідок зміни переліку типотвірних порід, гігротопів, трофотопів, які можуть виникнути внаслідок впливу біотичних, абіотичних чи антропогенних чинників. Користуючись цією сіткою можна спрогнозувати появу відсутніх нині в еколого-типологічних рядах типів лісу. Наприклад, логічно припустити наявність не виділених досі або появу у майбутньому типів лісу, характерних екологічним нішам певних типотвірних деревних порід.

Доволі суперечливим є питання щодо визначення сутності типологічного таксону «непокриті лісом ділянки», що досі породжує значну плутанину в типології непокритих лісом земель. На нашу думку, необхідно погодитися з В.М. Сукачовим [27, с. 68]: "... не можна термін «тип лісу» застосовувати для ділянок, позбавлених деревостану". Д.В. Воробйов [3, с. 12] теж погоджується з цим зауваженням: "Якщо ми тимчасово маємо територію, не покриту лісом, то й тут сам термін «тип лісу» змушує нас уявити всі особливості як колишнього лісу, так і контури майбутнього Ми вважаємо ... можливим застосування терміна «тип лісорослинних умов»". Отже, для не покритих лісом ділянок доцільно визначати лише тип лісорослинних умов. Штучно або природно створене насадження в конкретних лісорослинних умовах набуде статусу типу лісу тільки після переведення його в категорію «покриті лісовою рослинністю землі».

Потребує також уточнення питання щодо розуміння термінів «корінний тип лісу» та «похідний тип лісу». На наш погляд, дуже важливо визначити, які деревні породи в конкретних лісорослинних умовах тієї або іншої лісотипологічної області є типотвірними. Це, безумовно, сприятиме уточненню змістовного наповнення поняття «корінний тип лісу» і потребує належного наукового обґрунтування. Ми вважаємо, що корінний тип лісу – це тип лісу, сформований типотвірною деревною породою, тобто деревною лісовою породою в межах її природного ареалу, у сприятливих для неї едафо-кліматичних (екологічних) умовах. Типи лісу та типи їх деревостанів, сформовані з переважанням іншої деревної породи (яка не є корінною або росте за межами природного ареалу), є похідними.

У лісотипологічній розбудові лісів України ми пропонуємо спиратися на такі принципи:

1. Урахування, як першооснови, макрофізико-географічних умов, тобто природних зон – лісової, лісостепової, степової та гірських (Крим, Карпати).

2. Урахування існуючого в природі ефекту синтезу кліматичних та едафічних умов із певним діапазоном показників T , W і A – як другої основи.

Взявши за основу макрофізико-географічне районування, визначені Д. В. Воробйовим характеристики кліматичних та едафічних умов за T , W і A , лісівничо-типологічне районування України за Б.Ф. Остапенком [13] і наше розуміння терміну «лісотипологічна область», доцільно виділяти такі лісотипологічні області України (загалом виділено 12 лісотипологічних областей (рис. 2, табл. 3): дві гірські – Українські Карпати та Гірський Крим; чотири лісові – Розтоцько-Опільська (Мале Полісся), Західне Полісся, Центральне (Київське) Полісся та Східне Полісся; три лісостепові – Західний, Дніпровський (правобережний) та Слобожанський (лівобережний) лісостеги; три степові – Північно-західний, Східний (Донецький) та Таврійський степи.

Рис. 2. Лісотипологічні області України

Для кожної лісотипологічної області доцільно обґрунтувати перелік типотвірних (типоутворювальних корінних) порід (для гірських районів – з урахуванням висотної зональності). За їх участю, згідно із зайнятим кожною породою екологічним рядом, потрібно формувати екологічну сітку типів лісу для лісотипологічної області (за прикладом розробленої нами для Гірського Криму); для кожного типу лісу доцільно скласти перелік сформованих типів деревостанів.

3. Лісотипологічні області України

Природні зони	Лісотипологічна область	Критерії виділення	Загальна характеристика лісів
Гірська Лісова	1. Українські Карпати*	Виражені висотні особливості	
	2. Розтоцько-Опільська (Мале Полісся)	T – 84–104°C; W – 3,4–4,8; A – 22°C	Вологі та сирі дубово-букові сугрудо-грудові ліси
	3. Західне Полісся	T – 84–104°C; W – 2,0–3,6; A – 22–25°C	Суходольні хвойні та мішані ліси та лісові болота
	4. Центральне (Київське) Полісся	T – 84–104°C; W – 2,0–3,6; A – 24–27°C	Хвойні та мішані широколистяні ліси
	5. Східне Полісся	T – 84–104°C; W – 2,0–3,6; A – 27–32°C	Хвойні ліси та вологі безграбові діброви
Лісостепова	6. Західний лісостеп	T – 84–104°C; W – 2,0–0,6; A – 22–25°C	Свіжі та вологі букові ліси та грабові діброви
	7. Дніпровський (правобережний) лісостеп	T – 84–104°C; W – 2,0–0,6; A – 24–27°C	Свіжі грабові діброви на плакорних та заплавних місцезоположеннях
	8. Слобожанський (лівобережний) лісостеп	T – 84–104°C; W – 2,0–0,6; A – 27–32°C	Свіжі кленево-липові діброви на плакорних та заплавних місцезоположеннях
Степова	9. Північно-західний степ	T – 84–124°C; W – 0,6–(-0,8); A – 24–27°C	Сухі чорно-пакленово-берестові діброви на заплавних, плакорних місцезоположеннях та широких плоских межиріччях
	10. Східний (Донецький) степ	T – 104–124°C; W – 0,6–(-0,8); A – 27–32°C	Ліси Донецького кряжа та байрачні ліси
	11. Таврійський степ	T – 104–144°C; W – (-0,8)–(-2,2); A – 24–27°C	Приморські заплавні ліси та ксерофітні деревно-чагарникові ценози
Гірська	12. Гірський Крим **	Виражені висотні особливості	

* Лісотипологічна область «Українські Карпати» об'єднує, згідно з П.І. Молотковим та З.Ю. Герушинським [6, 11]: дубові рівнинні ліси Закарпаття, дубові рівнинні ліси Верхнього Придністров'я, передгірські дубово-букові ліси Закарпаття, дубово-букові ліси Буковини, дубово-буково-ялицеві ліси Прикарпаття, букові гірські ліси Закарпаття, буково-ялицеві ліси Закарпаття, буково-ялицеві ліси північного макросхилу Карпат, буково-смерекові ліси Стрийсько-Сянської Верховини, буково-ялицево-смерекові гірські ліси, смерекові високогірні ліси.

** Лісотипологічна область «Гірський Крим» об'єднує, згідно із П.П. Посоховим [24, 25] і нашими дослідженнями [2, 18–23, 28]: дуже сухі та сухі дубово-ялівцево-соснові (дуб пухнастий, ялівець високий, сосни кримська та Станкевича) ліси, сухі та свіжі дубово-буково-соснові (дуб скельний, бук кримський, сосна кримська), свіжі та вологі буково-соснові (бук кримський, сосни кримська та гач-

кувата) ліси Південного гірського Криму; дуже сухі та сухі ялівцево-грабинниково-пухнастодубові ліси, сухі та свіжі грабово-дубові ліси з дубом скельним, свіжі грабово-букові ліси Південно-східного гірського Криму; сухі грабинниково-пухнастодубові ліси, свіжі грабово-дубові ліси з дубом скельним, свіжі та вологі грабово-букові ліси Північного гірського Криму; свіжі грабово-буково-сосново-стланникові криволісся Кримського нагір'я (Кримських яйл)

Зважаючи на те, що у Степу ліси рідко домінують серед рослинних угруповань, типи лісу у степових лісотипологічних областях на плакорних, байрачних, заплавних і аренних місцезнаходженнях необхідно розглядати в одній, спільній для всіх трьох степових лісотипологічних областей, екологічній сітці.

Новий підхід до загального лісотипологічного управління лісами України, лісотипологічного районування, який базується на запропонованих принципах єдності в межах природних зон діапазону показників тепла, вологості та континентальності й на принципах української школи лісової типології з урахуванням історично-лісівничого досвіду їх застосування, має багато спільного з ґрунтово-екологічним районуванням України (Полупан М. І., 2005) [21], комплексним лісогосподарським районуванням (Генсирук С. А., 1981) [9] та лісомеліоративним районуванням території України (Стадник А. П., 2008) [26], що є переконливим прикладом кількісно-якісних зв'язків у природі.

Цей підхід не суперечить позиції Д. В. Воробйова [3]: «Приймаючи єдині принципи класифікації, ми не маємо їх розглядати як незаперечну догму, як істину в останній інстанції. Навпаки, передбачається, що в процесі розробки першого варіанта класифікації ... буде накопичений необхідний матеріал для критичного перегляду цих принципів і для подальшого вдосконалювання класифікації».

Одержані результати дають можливість звільнитися від породжених консерватизмом стереотипів у типології лісів, догматичності в управлінні та по-новому усвідомити чинну систематику типів лісу – як основу створення умов для сталого, збалансованого управління всіма лісовими ресурсами. Ця систематика типів лісу є методологічним інструментом, який дає змогу адекватніше віддзеркалювати просторові і часові зміни стану лісів Криму та України в цілому, особливо в умовах інтенсивного антропогенного навантаження.

Висновки

Основним завданням в удосконаленні управління лісовими ресурсами є перегляд лісотипологічних засад діяльності, ґрунтуючись на положенні, що тип лісу – поняття еколого-історичне, його змістовне наповнення є динамічним у часі та просторі, воно залежить від ступеня зовнішніх та внутрішніх змін лісової екосистеми, які, взаємодіючи, формують її суть. Тому доцільно використовувати такі категорії лісової типології: типотвірна лісова порода, тип деревостану, тип лісу, тип лісорослинних умов, лісотипологічна область. Запропоновані категорії лісової типології та підхід до визначення типів лісу на підставі екологічної сітки дають ефективний спосіб визначення типів лісу і його складників.

Список літератури

1. Алексеев Е. В. Типы украинского леса. Правобережье / Е. В. Алексеев. – К., 1925. – 119 с.
2. Визначник еколого-генетичного статусу та родючості ґрунтів України: навч. посіб. / [Полупан М. І., Соловей В. Б., Кисіль В. І., Величко В. А.]. – К. : Колообіг, 2005. – 304 с.
3. Воробьев Д. В. Типы лесов Европейской части СССР / Воробьев Д. В. – К. : Изд. АН УССР, 1953. – 452 с.
4. Воробьев Д. В. Методика лесотипологических исследований / Д. В. Воробьев. – К. : Урожай, 1967. – 388 с.
5. Высоцкий Г. Н. О дубравах Европейской России и их областях // Лесной журнал / Г. Н. Высоцкий. – 1913. – Вып. 1,2. – С. 158–171.
6. Герушинський З. Ю. Типологія лісів Українських Карпат : навч. посібник / Герушинський З. Ю. – Львів : Піраміда, 1996. – 208 с.
7. Голубець М. А. Ретроспектива і перспектива лісової типології / Голубець М. А. – Львів : Поллі, 2007. – 78 с.
8. Крюденер А. А. Основы классификации типов насаждений и их народо-хозяйственное значение в обиходе страны / Крюденер А. А. – Пг., 1916/1917. – 318 с.
9. Комплексное лесохозяйственное районирование Украины и Молдавии / [Генсирук С. А., Шевченко С. В., Бондарь В. С. и др.]; под ред. С. А. Генсирука. – К. : Наук. думка, 1981. – 389 с.
10. Мигунова Е. С. Лесная типология, школа В. В. Докучаева и вопросы географии / Мигунова Е. С. – Харьков : Новое слово, 2009. – 304 с.
11. Молотков П. И. Буковые леса Карпат и хозяйство в них / Молотков П. И. – М. : Лесн. пром-сть, 1966. – 224 с.
12. Морозов Г. Ф. Учение о лесе / Морозов Г. Ф. – М. : Гослесбумиздат, 1949. – 455 с.
13. Остапенко Б. Ф. Лесорастительное районирование и типология горных лесов / Остапенко Б. Ф. – Харьков : ХДАУ, 1979. – 48 с.
14. Остапенко Б. Ф. Лісова типологія: навч. посіб. / ХДАУ ім. В. В. Докучаєва, УкрНДІЛГА ім. Г. М. Висоцького / Б. Ф. Остапенко, В. П. Ткач. – Харків, 2002. – 204 с.
15. Остапенко Б.Ф. Типологическое разнообразие лесов Украины. Степь / Б.Ф. Остапенко, М.С. Улановский. – Харьков : Харьковский гос. аграр. ун-т, 1999. – 157 с.
16. Остапенко Б.Ф. Типологічна різноманітність лісів України. Зона широколистяних лісів / Остапенко Б.Ф., Федець І.П., Пастернак В.П. – Харків : Харківський держ. аграр. ун-т, 1997. – 127 с.
17. Пастернак П. С. Взаимодействие между лесом и почвой в основных типах леса Украинских Карпат: автореф. дисс. на соискание ученой степени д-ра с.-х. наук: спец. 06.563 «Лесоведение» / П. С. Пастернак. – К., 1968. – 52 с.
18. Плугатар Ю. В. Сучасні типи лісу Криму. Ю. В. Плугатар. // Міжвідомчий науково-технічний збірник «Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість» – Львів, 2006. – Вип. 32. – С. 139–145.
19. Плугатар Ю. В. Еколого-едатопічна сітка типів лісу Криму // Науковий вісник Нац. аграрн. ун-ту. Серія «Лісівництво. Декоративне садівництво» / Ю. В. Плугатар. – 2008. – Вип.122. – С. 32–42.
20. Плугатар Ю. В. Із лісів Криму: [монографія] / Плугатар Ю. В. – Харків : Новое слово, 2008. – 462 с.

21. Плугатар Ю. В. Типы лесов Крыма // Лісівництво і агролісомеліорація / Ю. В. Плугатар – Харків, 2008. – Вип. 113. – С. 24–31.
22. Плугатар Ю. В. Екологічні основи збалансованого використання ресурсів лісових екосистем Криму: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора с.-г. наук: спец. 03.00.16 «Екологія» / Плугатар Юрій Володимирович. – К., 2011. – 44 с.
23. Поляков А. Ф. Лесные формации Крыма и их экологическая роль / А. Ф. Поляков, Ю. В. Плугатар. – Харьков.: Новое слово, 2009. – 405 с.
24. Посохов П. П. Типы лесов Горного Крыма и их Кавказские аналоги: автореф. дисс. на соискание учен. степени д-ра с.-х. наук: спец. 06.563 "Лесостроительство и лесная таксация" / П. П. Посохов. – К., 1972. – 48 с.
25. Посохов П. П. Лесорастительное районирование горного Крыма // Лесоводство и агролесомелиорация / П. П. Посохов. – К. : Урожай, 1969. – Вып. 16. – С. 105–119.
26. Стадник А. П. Ландшафтно-екологічна оптимізація систем захисних лісових насаджень України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра с.-г. наук: спец. 03.00.16 «Екологія» / Анатолій Петрович Стадник. – К., 2008. – 45 с.
27. Сукачев В. Н. Основы лесной биогеоценологии / Сукачев В. Н. – М. : Наука, 1964. – 575 с.
28. Фурдичко О. І. Екологічні основи збалансованого використання лісів Криму: [монографія] / О. І. Фурдичко, Ю. В. Плугатар; за наук. ред. О. І. Фурдичка. – К. : Основа, 2010. – 251 с.

Продемонстрировано развитие типологических уровней классификации лесов Украинской типологической школы, на основании общей характеристики типологической структуры лесов Крыма. Предложены категории лесной типологии и подход к определению типов леса на базе новой экологической сетки, сформулировано определение таксона «лесотипологическая область», уточнено лесотипологическое районирование Украины.

Лесная типология, тип леса, экотоп, типобразующая порода.

Development of typological levels' classification of forest typological Ukrainian school is shown. Categories of forest typology and approach to the forest types' definition on the basis of general characteristics of the Crimean forests' typological structure are proposed in according to new ecotopical net. The taxon "forest typological area" is defined. The typological regionalization of forests in Ukraine is clarified.

Forest typology, forest type, edatop, typeforming tree species.